

жертв – великого вселюдського пантеону, в котрім є місце Будді, Павлу й Магометові, Антонію, Акбарові й Вашингтону, Лао-цзи, Сократу й Спінозі. Школа з особливою силою повинна розгорнути величний образ історії людської солідарності, яка переборювала расові, релігійні, кастові бар'єри, географічні, економічні й культурні різниці, застарілі конфлікти розв'язувала кінцем кінцем принципами пожиття і співробітництва. Головно історії належить розвинути в противагу хвилевим конфліктам людства постійну і тяглу його кооперацію [1, с. 64].

Дійсно М. Грушевський вбачав в історії величну соціально-виховну роль поколінь. Наділив навчання історії глибинним сенсом: наблизити нас від формули *homo homini lupus* (людина людині вовк), котрою фактично живе нинішній момент, до формули *homo homini res sacra* (людина людині річ свята) [1, с. 64].

Отже, надихаючись мудрістю і далекоглядністю М. Грушевського, варто обрати вектор на сучасне модерне осмислення історії в контексті загальнолюдських цінностей та виховання студентів в дусі гуманізму, демократії, солідарності та спільного блага людства. Курс повинен стати змістовно лаконічним, але водночас глобальним. Нести в собі сенси і формулу *homo homini res sacra*.

Список використаних джерел:

1. Грушевський М.С. На порозі нової України: гадки і мрії. Київ, 1918. 120 с.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ДОКТРИНА СТАНІСЛАВА ДНІСТРЯНСЬКОГО

СТЕЦЮК Наталія Василівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного та міжнародного права Львівського державного університету внутрішніх справ

1. Визначний український вчений-правознавець, громадсько-політичний діяч, доктор права, професор Львівського та Українського вільного у Празі університетів, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка, дійсний член ВУАН Станіслав Северинович Дністрянський (1870-1935) належить до когорти тих українських правознавців, внесок яких в скарбницю вітчизняної правової науки важко оцінити. Численні наукові дослідження, насамперед, з цивільного та сімейного права, а також з загальної теорії права, соціології права, міжнародного публічного та міжнародного приватного права, державного (конституційного) права викликали як за життя вченого, так і після його смерті щире захоплення науковців (Т.Г. Андрусак [1], В.І. Возьний [2], А.Ф. Коваль [3], М. Мельник [4], М. Мушинка [5], А.В. Савчак [6], П.Б. Стецюк [7], І.Б. Усенко [8] та ін.).

2. Автор оригінальних концепцій зобов'язального (облігаційного) права як окремої підгалузі австрійського цивільного права, «соціальних зв'язків» як основи модерної держави і права, один із основоположників національно-державницького напрямку у вітчизняній політології та політичній концепції української держави, Станіслав Дністрянський

фактично творив також і власну (авторську) конституційно-правову доктрину [9]. Остання знайшла своє відображення у численних працях вченого, присвячених проблемам державного (конституційного) права, міжнародного публічного права та загальної теорії держави і права. Серед них, насамперед, звертають на себе увагу «Реформа виборчого права в Австрії» (1906), «Природні засади права» (1911), «Проект Основних Законів Галицької Держави» (1918), «Самовизначення народів» (1919), «Статут для Галичини» (1919), «Україна і мирова конференція» (1919), «Зв'язок і сполука народів» (1920), «Будівництво держави і бюрократія» (1921), «Нова держава» (1923), «Генеза та основи права» (1923), «Погляди на теорії права та держави» (1925), «Соціальні форми права» (1927) тощо. Своєрідним узагальненням державно-правових досліджень вченого та, до певної міри, концентрованим варіантом уявлень вченого про зміст та сутність модерної конституційної держави, її нормативно-правову систему можна вважати його авторський проект Конституції Західно-Української Народної Республіки (1920) [10] та академічний курс «Загальна наука права і політики» (1923) [11]. Саме системний аналіз останніх, як на наш погляд, дає можливість уявити зміст конституційно-правової доктрини академіка Станіслава Дністрянського.

3. Дністрянського справедливо називають активним прихильником ідеї створення у повоєнній Європі конституційних національних держав. Такі держави мали повстати шляхом реалізації їхніми націями свого невід'ємного права на самовизначення, однак виключно тільки в межах власних етнографічних територій. При цьому, забезпечення основних прав людини і, особливо, прав національних меншин на вільний культурний розвиток – розглядалося як обов'язкова умова. За конституційними характеристиками модерна держава бачилася вченим, насамперед, як держава правова, суверенна та демократична. В цій державі мали б визнаватися та гарантуватися права і свободи людини, місце самоврядування як обов'язковий конституційно-правовий інститут, а сама державна влада мала будуватися за принципом її чіткого поділу на законодавчу, виконавчу і судову. При цьому, система «ваг і стримувань» в середині самої організації механізму державної влади як такої бачилася достатньо чіткою та, до певної міри, реалістичною. У той же самий час, вчений вважав, що для обґрунтування тривалої народної влади в державі слід для початку (для «старту» держави) скликати Установчі Збори (пріоритетність установчої влади). Права і свободи людини та громадянина мали бути особисті, політичні, соціально-економічні і, навіть, до певної міри, – культурні. Саме тому, в авторському проекті Конституції ЗУНР, вчений говорить про недоторканність особи, недоторканність житла, свободу поселення і пересування, таємницю особистого життя, а також свободу совісті та свободу наукової творчості. Блок політичних прав та свобод, наприклад, представлений положеннями про свободу зборів, правом на створення громадських спілок, правом на подання петицій, свободою думки і слова, виборчим правом громадян. А групу економічних прав та свобод представлено правом на власність, доступністю та свободою промислу, свободою промислової конкуренції тощо. Крім того, в проекті проголошується право кожного, хто вважає себе скривдженим, на правовий захист держави. Блок конституційних обов'язків містить обов'язок військової служби, обов'язок сплачувати податки, обов'язок дотримуватись законів держави, відвідування початкових шкіл [11].

4. Невід'ємною складовою конституційно-правової доктрини Станіслава Дністрянського були його уявлення про конституцію держави, її сутність та роль в механізмі функціонування нормативно-правової системи держави і, особливо, проблематика захисту самої конституції як такої. Конституція держави бачилась вченим виключно як основний

її закон, закон із вищою юридичною силою та закон, що має підвищену ступінь стабільності. Вчений був першим у вітчизняному правознавстві, хто запропонував створення класичного органу конституційного контролю. Ним мав стати Державний Судовий Трибунал, до повноважень якого мало належати право перевіряти закони на предмет їхньої відповідності Конституції, а також пряма можливість відмінити неконституційні закони. Останнє, разом із положеннями про порядок внесення змін і доповнень до Конституції, чіткими елементами інституту конституційної відповідальності (імпічмент Президента, відставка Уряду, окремих міністрів, суддів), фактично могло закласти міцну основу для створення належної системи правової охорони Конституції як такої [12].

5. У листопаді 2020 року виповнюється 150 років від дня народження академіка ВУАН Станіслава Дністрянського. На наш погляд, цій даті мала б бути присвячена низка ювілейних заходів. Насамперед, варто було б перевидати ряд найвідоміших наукових праць вченого; на будинку Львівського університету, де у свій час С. Дністрянський тривалий час очолював кафедру австрійського цивільного права, доречно було б встановити меморіальну дошку; в наукових та навчальних закладах - провести наукові конференції, присвячені науковій діяльності С. Дністрянського. Такі заходи, окрім самого вшанування наукових здобутків С. Дністрянського, відповідали б і Указу Президента України «Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917–1921 років», адже вчений був також і активним учасником конституційного процесу УНР-ЗУНР [13].

Список використаних джерел:

1. Андрусак Т.Г. Академік Станіслав Дністрянський і його роль у створенні Українського Вільного Університету. *Науковий Збірник Українського Вільного Університету*. Мюнхен-Львів, 1995. Т. 17. С. 62—68.
2. Возьний В.І. Державно-правові погляди академіка С.С. Дністрянського: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1999. 19 с.
3. Коваль А.Ф. Погляди Станіслава Дністрянського на право та державу (загально-теоретичні аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2005. 16 с.
4. Мельник М. Новими шляхами (з приводу 25-ти літнього ювілею наукової діяльності професора д-ра Станіслава Дністрянського). Ювілейний збірник в честь проф. д-ра Станіслава Дністрянського. Прага, 1923. С. 1—18.
5. Мушинка М. Станіслав Дністрянський – засновник нової української науки права. *Академік Станіслав Дністрянський (1870—1935). Бібліографія*. Київ, 1992. С. 5—44.
6. Савчак А.В. Конституційно-правові погляди Станіслава Дністрянського: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 18 с.
7. Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст. Львів, 1999. 232 с.
8. Усенко І.Б., Возьний В.І. Дністрянський Станіслав Северинович. *Юридична енциклопедія*: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т.2: Д-Й. Київ, 1999. С. 219—220.
9. Дністрянський Станіслав. *Енциклопедія Львова*. Т. 2 / За ред. А. Козицького. Львів, 2008. С.105-106.
10. Дністрянський С. Конституції Західноукраїнської Народної Республіки (Проект, 1920 рік). *Український часопис конституційного права*. 2016. № 1. С. 70—76.
11. Дністрянський Станіслав. Загальна наука права і політики. Прага, 1923. Т.1. 393 с.
12. Стецюк Н. Академік Станіслав Дністрянський і його проект Конституції Західноукраїнської Народної Республіки. *Український часопис конституційного права*. 2016.

13. Про заходи з відзначення 100-річчя подій Української революції 1917—1921 років: Указ Президента України №17/2016 від 22 січня 2016 р. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/172016-19736>

ОРГАНІЗАЦІЯ І ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЗАХІДНО-УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ (1918-1919 рр.)

ТИЩИК Борис Йосипович,
*к.ю.н., професор, професор кафедри
історії держави, права та політико-
правових учень Львівського національного
університету ім. І. Франка*

Закінчувалася Перша світова війна. У Європі почалася епоха соціальних і національно-визвольних революцій. Розпалися ще недавно, здавалось, могутні імперії – Російська, Австро-Угорська, Німецька, Турецька.

Розгорнувся національно-визвольний рух і на західноукраїнських землях, які на той час входили до складу Австро-Угорської монархії – у Східній Галичині, Буковині, Закарпатті. Зокрема, у Східній Галичині у жовтні 1918 р. у Львові був утворений представницький орган українського краю – Українська національна рада (далі – УНР).

У жовтні цього ж року розпалася «клаптикова» Австро-Угорська монархія. На її розвалинах почали виникати нові незалежні держави – Угорська, Чехословацька, Югославська. Стала республікою і сама Австрія. 11 листопада, після перемоги революції у Німеччині (а ще раніше лютневої революції 1917 р. у Росії) відновила свою державну незалежність і Польща. Вона тут же пред'явила свої претензії на територію Східної Галичини. Отож, українському населенню цього віковичного українського краю не можна було гаятись, і вже з початку листопада за допомогою своєї військової організації УНР взяла владу у краї у свої руки. Правда, поляки тут же почали проти УНР військові дії. У Східній Галичині почалась масштабна, кривава й тривала війна.

9 листопада 1918 р. на засіданні УНР, яка була повноваженим представницьким органом українського населення Східної Галичини, вирішено проголосити створення окремої незалежної Української держави, яку названо Західно-Українська Народна Республіка. Вона охоплювала територію Східної Галичини, Північної Буковини та Закарпаття, тобто землі, споконвіків населені українцями. Вони склали 70 тис. кв. км території з 6 млн. населення. Правда, невдовзі Буковину захопила Румунія, Закарпаття – Угорщина (потім – Чехословаччина). Отже, у підсумку держава ЗУНР охоплювала лише територію Східної Галичини з 4 млн. населення (74 % українців, 12 % поляків, 12 % євреїв, 2 % – інших) [8, с. 152].

Тоді ж, 9 листопада, на засіданні УНР утворено уряд молоді української держави – Державний секретаріат (у складі 14 міністерств – державних секретаріатів). 13 листопада прийнято тимчасову конституцію республіки – «Тимчасовий основний закон», у якому,